

Geachte mevrouw Kaag,

AgriProFocus¹ maakt graag gebruik van de uitnodiging om ideeën aan te dragen voor de komende beleidsnota voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking middels de uitgebreide internetconsultatie. Samen met 32 partners in Nederland en onze landennetwerken in Afrika en Azië bundelen wij kennis, kunde en praktijkervaring met als doel agribusiness bij te laten dragen aan duurzame ontwikkeling én wereldwijde voedsel- en voedingszekerheid.

AgriProFocus erkent en ondersteunt het streven van de Nederlandse overheid om een belangrijke bijdrage te leveren aan het behalen van de SDGs, en in het bijzonder SDG2: de afname van de honger wereldwijd en de transitie naar duurzame landbouwsystemen. Met haar agrarische kennis en kunde kan Nederland – de overheid, maar ook de private sector en andere maatschappelijke actoren zoals NGOs en kennisinstellingen - een onderscheidende rol spelen in het aanpakken en oplossen van deze problemen wereldwijd. De Nederlandse inzet moet inclusief zijn en inherent gericht op het verstevigen van de mondiale voedselzekerheid. Belangrijk hierin is dat het Nederlandse voedselzekerheidsbeleid ook de allerarmsten blijft bereiken.

Het AgriProFocus netwerk is voorstander van het voortzetten van voedselzekerheid als speerpunt voor het bredere ontwikkelingsbeleid. Voor het eerst in tien jaar tijd het is het aantal ondervoede mensen weer gestegen² en het aantal mensen met overgewicht en met een tekort aan essentiële micronutriënten blijft wereldwijd toenemen. Extra inzet op voedsel- en voedingszekerheid is daarmee een nuttige en noodzakelijke investering. (Aanpassing aan) klimaatverandering, en de gevolgen hiervan zoals onzekere oogsten, teruglopende opbrengsten, instabiliteit, conflict, honger en migratie, is een van de grootste uitdagingen van deze tijd. Ook vanuit dit perspectief beschouwd blijkt investeren in lokale voedselzekerheid een legitieme en logische keuze.

Weerbare en duurzame voedselsystemen dragen niet alleen bij aan het behalen van SDG2 maar hebben ook aantoonbaar impact op andere doelen zoals SDG1 Nul armoede, SDG3 Health, SDG6 Water, SDG11 Urbanisatie, SDG12 Duurzame consumptie, SDG13 klimaat actie, en SDG14 and 15 Leven op land en water. Het beter begrijpen van het bereik van positieve en negatieve interacties tussen de SDG's is de sleutel tot het ontsluiten van hun volledige potentieel op elke schaal; anders kan vooruitgang op een bepaald gebied ten koste gaan van vooruitgang bij anderen (IFPRI³). Deze kennis is nodig voor effectieve beleids- en besluitvorming. Deze kennis is aanwezig bij de vele kennisinstellingen, bedrijven en maatschappelijke organisaties actief in voedsel en landbouw. Zodoende kan Nederland een onderscheidende rol spelen in het aanpakken en oplossen van deze problemen wereldwijd.

---

¹ [AgriProFocus](#) is een multi-stakeholder netwerk gericht op ondersteuning van ondernemende boeren in ontwikkelingslanden met als motto: 'making Agribusiness work for development'. Ruim 30 Nederlandse maatschappelijke organisaties, bedrijven, kennisinstellingen en overheidsorganisaties zijn lid van dit netwerk. Daarnaast zijn in 13 ontwikkelingslanden lokale AgriProFocus netwerken actief met de partners van deze Nederlandse leden. Wereldwijd zijn daarmee ruim 20.000 agri-professionals aangesloten bij het AgriProFocus netwerk.

² [The State of Food and Agriculture](#), FAO, 2017.

³ [IFPRI 2017](#): Linking SDGs key food and nutrition security.

Het netwerk pleit voor het voortzetten van de tweeledige aanpak van het voedselzekerheidsbeleid:

- Aanpakken van honger en voedselonzekeerheid van de meest kwetsbare groepen op de korte termijn;
- Transitie naar werkelijk duurzame en veerkrachtige voedselproductiesystemen op de middellange termijn -, waarin naast voedselzekerheid *voedingszekerheid* en ecologische duurzaamheid uitgangspunten zijn waar beleid en praktijk op gebouwd zijn.

Daarnaast adviseert het netwerk om samenwerking met het bedrijfsleven, NGOs en kennisinstellingen verder te intensiveren. Het samenbrengen van verschillende partijen – inclusief degenen die normaal gesproken niet vanzelfsprekend aansluiten bij officiële besluitvormingsprocessen - in een multistakeholder beleidsdialoog is een belangrijk middel om structurele oplossingen te formuleren rondom voedselzekerheid vraagstukken en landbouwontwikkeling als motor voor bredere economische ontwikkeling.

Hieronder volgt een uiteenzetting van de specifieke punten waar het Nederlands voedselzekerheidsbeleid zich volgens het AgriProFocus netwerk op zou moeten richten om een zo groot mogelijke impact te hebben, en een zo groot mogelijke bijdrage te leveren aan bovengenoemde doelstellingen.

1. Neem **duurzame voedselsystemen** als uitgangspunt voor voedselzekerheidsbeleid. Een benadering waarin voedingszekerheid, ecologische duurzaamheid en het terugdringen van voedselverliezen net zo belangrijk zijn als het intensiveren en opschalen van de voedselproductie, is noodzakelijk om de ‘triple burden of malnutrition’ effectief aan te pakken⁴. Daarnaast kan de landbouw juist bijdragen aan de vermindering, in plaats van de intensivering van de CO₂ uitstoot, en de bodemvruchtbaarheid verbeteren, in plaats van haar uit te putten, wanneer zij meer ingericht wordt volgens ecologische principes.
2. Onderscheid interventies op **verschillende groepen boeren** in voedselzekerheidsbeleid: 'farming as a business' vs 'farming as a safety net'. Een gedifferentieerde aanpak en beleidsinzet waarin onderscheid wordt gemaakt tussen boeren en ondernemers (MKB) die kunnen opschalen, boeren die voor hun levensonderhoud voorlopig afhankelijk blijven van de (zelfvoorzienende) landbouw, en boeren die op termijn emplooi zullen moeten zoeken buiten de primaire landbouw maakt interventies overzichtelijker, gericht en effectiever.
3. Garandeer en intensiveer de steun aan de **meest kwetsbare groepen**, met name die categorie kleinschalige boeren, vrouwen en jongeren, die voor hun levensonderhoud afhankelijk zijn van de landbouw ('those hanging in'). Kleinschalige boeren en boerenfamiliebedrijven over de hele breedte produceren 80 % van het voedselaanbod in Afrika en Azië⁵, maar vormen tegelijkertijd de grootste risicogroep voor ondervoeding. Investeer daarom in programma's en interventies die bewezen impact hebben op de voedingsstatus van deze groep zoals: gender sensitieve voorlichtingsprogramma's en bewustwordingscampagnes over voeding, (beroeps)trainingen, farmer field schools, en sterke, ook voor vrouwen toegankelijke landbouwvoorlichting en verbeterde toegang tot zaaigoed (groente en fruit) voor een divers en gezonder dieet. Zorg er ook voor dat algemene investeringen in (agrarisch) onderzoek naast de boeren met commerciële potentie ook aan de meest kwetsbare groep boeren ten goede komen en gericht zijn op samenwerking met lokale kennisinstellingen.

---

⁴ 815 miljoen ondervoede mensen ('[hunger and undernourishment](#)'), 1,9 miljard mensen met overgewicht ('[overnourishment](#)') en 2 miljard mensen met een te lage inname van essentiële micronutriënten ('[micronutrient deficiencies](#)').

⁵ [The State of Food and Agriculture](#), FAO, 2017, page xi

- 4. Investeer in korte ketens en ‘adding value locally’.** Steeds meer mensen verlaten het platteland op zoek naar een beter bestaan in de stad. Ruraal-urbane migratie is een trend die zich de komende decennia zal blijven voortzetten. De VN schat dat er in 2050 2,5 miljard meer mensen zullen zijn dan nu, en 66% van de wereldbevolking in steden zal leven (tegen 54% nu), 90% van de toename zal zich concentreren in Afrika en Azië⁶. Het is daarom zaak om effectief beleid te ontwikkelen voor zowel degenen die de komende jaren het platteland zullen verlaten, als voor (de voedselzekerheid van) de groeiende urbane populaties.

‘Those stepping out’ zullen emplooi moeten vinden buiten de landbouw, en tegelijkertijd zullen de groeiende steden van genoeg en gezond eten moeten worden voorzien. Voedselproductie zal hoger op de agenda moeten komen te staan van stedelijke beleidsmakers, en voedsel zal zoveel mogelijk uit het directe ommeland betrokken moeten worden. Investeer daarom in korte ketens en stimuleer het lokaal toevoegen van waarde aan voedsel, zoals de voedselverwerkende industrie die banen oplevert.

- 5. Investeren in het ondernemersklimaat** moet ook een speerpunt blijven van het Nederlandse voedselzekerheidsbeleid. De landbouwsector in veel landen in ontwikkeling heeft enerzijds het potentieel veel grotere opbrengsten te genereren, en anderzijds te functioneren als werkgelegenheidsmotor en aanjager van de bredere economie, en in het bijzonder de groeiende jeugd baankansen en perspectief te bieden. Investeer daarom zowel in het segment al commercieel georiënteerde boeren (‘those stepping up’) en hun organisaties (coöperaties) die de potentie hebben om op te schalen en de groeiende urbane markten te bedienen, als in het segment zelfvoorzienende boeren- en familiebedrijven met marktpotentieel die tot nu toe onder de radar zijn gebleven. Ondersteun hen met de juiste gereedschappen en middelen, zoals toegang tot krediet, onderwijs en landrechten om hun bedrijf op een duurzame en haalbare manier uit te bouwen. Het Nederlandse agro-food bedrijfsleven kan een positieve rol spelen in het ondersteunen van en samenwerken met het professionaliserende lokale MKB en boerenorganisaties. Coöperatievorming en ondernemerschaptrainingen zijn hierin effectieve instrumenten.

Investeren in het ondernemersklimaat is cruciaal enerzijds voor het opschalen en productiever maken van de landbouw, en anderzijds voor het ontwikkelen van markten en waardeketens. De nadruk in dit beleidsspeerpunt zou echter moeten liggen op de ontwikkeling van **lokale markten**, aangezien dat direct positief effect heeft op de voedselzekerheid status en het inkomen van veel plattelandsbewoners. Het Nederlandse bedrijfsleven kan hier met haar expertise een faciliterende rol in spelen waarbij de nadruk dient te liggen op de export en toepassing van Nederlandse kennis en kunde. Terughoudendheid is gewenst wat betreft het inzetten van ontwikkelingsgelden voor het verbeteren van markttoegang voor Nederlandse bedrijven en het promoten van de export en afzet van Nederlandse producten, gezien het gebrekkige bewijs van een positieve bijdrage aan voedselzekerheid en in het bijzonder SDG2. Samenwerking met agro-food bedrijfsleven is wel relevant voor een marktgedreven ontwikkeling van agrifood MKB in opkomende economieën. Bij publieke investeringen (ook via EZ/LNV) op deze programma’s is ‘shared value creation’ gewenst om de effecten op vergroten van voedsel- en voedingszekerheid van deze investeringen op lokaal niveau te garanderen en het steviger omarmen van de rol die business kan spelen in de transformatie van agrifood systemen.

De impact van de inzet van Nederlandse middelen om het ondernemersklimaat in de landbouw te bevorderen kan verder vergroot worden door actieve samenwerking en afstemming met de

---

⁶ *World Urbanization Prospects, UN Department of Economic and Social Affairs (DESA), 2014*
<https://esa.un.org/unpd/wup/Publications/Files/WUP2014-Report.pdf>

ontvangende overheid. De Nederlandse overheid zou in haar bilaterale beleidsdialoog met de overheden van ontvangende landen in Afrika aan moeten dringen op naleving van de **Maputo declaratie**⁷, herbevestigd met de Malabo declaratie⁸, waarin lidstaten van de Afrikaanse Unie (AU) zich committeren aan de afspraak om 10% van het overheidsbudget te besteden aan ontwikkeling van de landbouwsector.

- 6. Multistakeholder samenwerking** is een belangrijke en bewezen manier om met verschillende belanghebbende partijen samen tot oplossingen te komen voor complexe problemen rondom voedselzekerheid. Vanwege de complexiteit en de vele afhankelijkheden vereist de transformatie naar daadwerkelijk duurzame voedselsystemen daarnaast ook echt een holistisch perspectief en een systeemaanpak. De uitdaging om voorgestelde systeemverandering te versnellen gaat primair over de mindset en competenties van mensen en organisaties, en over hoe die samenwerken. Het samenbrengen van alle belanghebbenden en het faciliteren van een geïnformeerde dialoog is zodoende een eerste cruciale stap om dit te verwezenlijken. Geslaagde samenwerking kenmerkt zich daarnaast onder meer door een institutionele structuur waarin deelname van kwetsbare en ondervertegenwoordigde groepen verzekerd is (inclusiviteit) en waarin het publieke belang verankerd is in het projectontwerp en –monitoring. *Good governance* moet het uitgangspunt zijn van elk samenwerkingsinitiatief op lokaal, nationaal of internationaal niveau.

Publiek-private samenwerking (PPPs) kan een goede manier zijn om innovaties en structurele oplossingen in de landbouw te bevorderen. Echter, om te garanderen dat zulke investeringen ook effectief zijn en daadwerkelijk ten goede komen aan het publieke belang, is het noodzakelijk om zicht te hebben op machtsverhoudingen en –dynamiek en deze zorgvuldig te monitoren. Ook is het van belang in het ontwerp van PPPs duidelijkheid te scheppen omtrent de rollen, verantwoordelijkheden en belangen van alle verschillende partijen, en deze af te stemmen⁹. Transparantie in besluitvorming en robuuste verantwoordingsmechanismen tot slot zijn essentiële voorwaarden voor het slagen van dergelijke samenwerkingsmechanismen.

- 7. Klimaatverandering** en uitgeputte bodems bedreigen de toekomstige mondiale voedselproductie, en vragen om een radicale omslag in de landbouw, waarin samenwerking met de natuur en een ‘ecologische intensivering’ centraal moeten komen te staan¹⁰. Erken en neem daarom agrobiodiversiteit en ecologische duurzaamheid als uitgangspunt en leidraad voor voedselzekerheidsbeleid. Integreer en promoot natuurinclusieve landbouw als methode om voedselproductie te verduurzamen, en ondersteun zowel commerciële als minder commercieel georiënteerde boeren met de middelen (trainingen, onderzoek, krediet) om hun productie te verduurzamen. De gevolgen van klimaatverandering treffen met name de boerinnen – zorg ervoor dat middelen expliciet worden besteed hen te helpen hun weerbaarheid te vergroten. Promoot en investeer in diversificatie van het voedselaanbod door meer middelen beschikbaar te stellen voor het ontwikkelen van markten voor alternatieve voedzame (en klimaatbestendige) gewassen die zowel de voedingsstatus van boeren en consumenten als ook de bodemvruchtbaarheid bevorderen.

---

⁷ <http://www.nepad.org/resource/au-2003-maputo-declaration-agriculture-and-food-security>

⁸ https://au.int/sites/default/files/documents/31247-doc-malabo_declaration_2014_11_26.pdf

⁹ Zie [Public-private partnerships in development cooperation potential and pitfalls for inclusive green growth](#), PBL, 2015

¹⁰ Zie onder andere [Wake up Before it's Too Late](#), UNCTAD, *Trade and Environment Review 2013*; en [From Uniformity to Diversity](#), IPES-Food, 2016

8. Tegenstrijdig beleid is contraproductief beleid, versterk daarom de **samenhang en afstemming** van verschillende soorten beleid en beleidsinstrumenten die te maken hebben met voedselzekerheid. Om impact van Nederlands ontwikkelings samenwerkingsgeld te vergroten is het noodzakelijk dat er een betere afstemming komt tussen verschillende partijen die programma's en interventies uitvoeren in een specifieke geografische context: zoals grotere vanuit Den Haag aangestuurde programma's, projecten van ambassades, NGOs, publiek-private partnerschappen, en geld dat via multilaterale instanties wordt besteed. Ambassades kunnen een grotere coördinerende rol nemen, maar moeten hiertoe wel versterkt worden met kennis en middelen.

Ook de afstemming van voedselzekerheidsbeleid met ander beleid zoals de bredere hulp en handel beleidsagenda behoeft meer aandacht: het is noodzakelijk om meer zicht te krijgen op de voordelige en nadelige effecten van het Nederlands handels-, investeringen- en exportbeleid op o.a. de concurrentiepositie van verschillende groepen boeren en MKB, lokale werkgelegenheid en marktontwikkeling, en op de rurale en stedelijke voedselonzekere consumenten. Het AgriProFocus netwerk kan hier de helpende hand bieden door ervaringen uit de praktijk te delen.

9. Maak voldoende middelen en capaciteit vrij voor **effectieve, efficiënte en participatieve monitoringsmechanismen**. De groeiende aandacht voor de SDG's, in het bijzonder SDG 2, gaat hand in hand met de toenemende vraag naar voorbeelden van interventiestrategieën die zichzelf hebben bewezen. Hiertoe is het van belang dat er goede en eenduidige methodes worden gebruikt voor het meten van effecten op de voedselzekerheid en voedingssituatie van specifieke doelgroepen. Het [Global Nutrition Report](#) 2015 geeft aan dat: *"Establishing outcome indicators for food systems can guide policy makers in fostering nutrition-friendly and sustainable food systems while also helping citizens hold their governments accountable for their policy choices."*

Het AgriProFocus netwerk staat klaar om de Nederlandse overheid te ondersteunen in het verwezenlijken van deze ambitieuze agenda!

Namens de AgriProFocus beleidswerkgroep,

Sander Mager
Managing Director AgriProFocus